

Література

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 05.02.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.

3. Про Національну Поліцію України: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

5. Майстренко М.М. Імплементация концепції Community policing: від філософської доктрини до дієвого стратегічного напрямку. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 22 (44). С. 39-46.

6. Медведенко С.В. Адміністративно-правові основи взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності: дис... д-ра юрид. наук. Одеський державний університет внутрішніх справ. Одеса, 2020. 283 с.

УДК 355: 34 (477)(043.2)

Калюжний Р.А., д.ю.н., професор,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Алієв Р.В., к.ю.н., доцент,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського,
м. Київ, Україна

НОРМАТИВНІ АКТИ ВІЙСЬКОВОГО КОМАНДУВАННЯ – ДЖЕРЕЛА НОВІТНЬОГО ПРАВА

Двічі за останнє десятиріччя в Україні був введений режим воєнного стану, а саме: в листопаді 2018 року в окремих її місцевостях¹ та у лютому 2022 року по всій території країни².

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII (із змінами) на період дії правового режиму воєнного стану можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні

¹ Закон України Про затвердження Указу Президента України “Про введення воєнного стану в Україні” від 26 листопада 2018 року № 2630-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2630-19#n5>.

² Закон України Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>.

для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану [1]. Протягом року Україна живе в умовах правового режиму воєнного стану, що в даній ситуації найскладніше та найважливіше створити дієві та ефективні правові механізми захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб.

Слід зазначити, що правовий режим – це особливий правовий порядок, встановлений для певних сфер суспільних відносин чи суспільства в цілому. Загальними ознаками правового режиму є наявність відповідних обмежень, заборон або пільг. У свою чергу, воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться на всій території України або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень³.

Оскільки воєнний стан – це особливий правовий режим, під час якого військовому командуванню надаються повноваження щодо здійснення заходів правового режиму воєнного стану, необхідно зазначити, що це військове командування має правові підстави видавати відповідно до Конституції та законів України обов'язкові до виконання накази і директиви з питань забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку, здійснення заходів правового режиму воєнного стану [2, с. 14].

В умовах введення в країні правового режиму воєнного стану, суб'єктами військової влади, які беруть участь у розробці і впровадженні наказів і директив – є військове командування, а саме: Головнокомандувач Збройних Сил України, Командувач об'єднаних сил Збройних Сил України, командувачі видів та окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, командувачі (начальники) органів військового управління, командири з'єднань, військових частин Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань. Із цього виходить, що суб'єктами виконання наказів і директив – є керівники органів державної влади та органів місцевого самоврядування,

³ Закон України “Про правовий режим воєнного стану” від 12 травня 2015 року № 389-VIII (із змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

підприємств, установ та організацій усіх форм власності, а також громадяни України.

На теперішньому етапі російсько-української війни важливі кроки вже зроблено, значну кількість наказів і директив у сфері оборони, громадської безпеки і порядку, здійснення заходів правового режиму воєнного стану, військовим командуванням – видано, наприклад: наказ Верховного Головнокомандувача ЗСУ від 22.02.2022 р. № 2 «Про призов резервістів на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період»⁴, наказ Головнокомандувача Збройних Сил України про заборону представникам засобів масової інформації, блогерам та іншим громадянам показувати українські військові частини, об'єкти та операції⁵ тощо. Але одразу виникає питання подальшого порядку виконання наказів і директив військового командування в умовах правового режиму воєнного стану, що привертає увагу не тільки теоретиків права, військових теоретиків і практиків, а й представників громадськості. Це зумовлюється тим, що забезпечення обороноздатності не є вузькопрофесійною проблемою, а має загальносуспільне значення.

Актами, що мають нормативне значення та регулюють правовий порядок воєнного стану в Україні, є: накази, директиви, розпорядження, рішення, інструкції, тощо, в яких визначаються нормативи, затверджено засади і проголошено принципи державного будівництва в умовах правового режиму воєнного стану. Це виражено в офіційній формі в сукупності основоположних ідей та настанов, які:

- визначають політику всього державного механізму та його діяльності, роблять їх цілісно-гармонійною функціональною системою;
- зумовлюють зміст і форми роботи державних структур у певних сферах життя суспільства в умовах воєнного стану;
- закладають правовий «фундамент» – засади правової системи держави, що реалізується через об'єктивне право (поточне законодавство) та встановлюють макропрограму правового нормотворення.

Таким чином, військове командування у межах своєї компетенції та відповідальності на основі чинного законодавства, а також згідно з поточними рішеннями Президента України – Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України і Верховної Ради України, розробляє та видає накази і директиви, які в подальшому стають механізмами правового регулювання щодо втілення та реалізації

⁴ Наказ Верховного Головнокомандувача ЗСУ від 22.02.2022 р. № 2 “Про призов резервістів на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період” URL: <https://document.vobu.ua/doc/10144>.

⁵ Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 03.03.2022 № 73 “Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану”. URL: https://glavcom.ua/pub/pdf/49/4975/2_nakaz.pdf.

державних рішень, і тому, набувають статусу джерел новітнього права, яке народжується в умовах правового режиму воєнного стану в Україні.

Література

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 29.01.2023).

2. Удосконалення чинного законодавства в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні (правовий досвід відсічі збройної агресії за період з 24.02.2022 р. по 31.12.2022 р.): довідник / уклад.: Р.В. Алієв, Л.А. Панасевич, І.І. Піскун, М.М. Прохоренко. Київ: ТОВ «ТРОПЕА», 2023. 257 с.

УДК 340.1(043.2)

Калюжний Р.А., д.ю.н., професор,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

СПІВВІДНОШЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ПРЕЗУМПЦІЙ З ІНШИМИ ЗАКОНОДАВЧО ДОЗВОЛЕНИМИ ПРИПУЩЕННЯМИ

Для виникнення юридичних наслідків, в тому числі і для виникнення, зміни або припинення правовідносин, в деяких випадках мають значення не лише реальні фактичні життєві обставини, але і законодавчо дозволені припущення про можливі факти, так звані юридичні презумпції.

Юридична презумпція (від лат. *praesumptio* – передбачаю, вгадую) означає припущення про наявність чи відсутність певних юридичних фактів, побудоване на зв'язку між ними й наявними фактами та підтвержене попереднім досвідом [1, с. 107]. Презумпції мають допустимий характер і виходять із найбільш ймовірного варіанту в ситуації, коли істина невідома. Презумпція діє до тих пір, поки не буде доведено інше (наприклад, презумпція добропорядності громадянина, презумпція знання закону тощо). В кримінальному праві визнається така загальновідома презумпція невинуватості (*praesumptio bona viri*), яка, будучи закріпленою в законі, зобов'язує суд ставити під сумнів недостатньо обґрунтоване положення пред'явленого обвинувачення підсудному і перевірити всі такого роду положення.

Коли мова йде про юридичну презумпцію, то цілком природно припускається, що це таке явище, яке так чи інакше набуває правової форми, тобто є передбаченим правовими приписами. У зв'язку з цим воно не вимагає процесуального підтвердження, як цього вимагається щодо звичайних юридичних фактів. Іншими словами, таке припущення вимагає імперативного значення, тобто є обов'язковим для застосування в ході юридичної діяльності.